

EVROPSKÝ UNIVERZITNÍ ODĚV (13. STOL-15. STOL)

Ing. Martina Hřibová Ph.D.

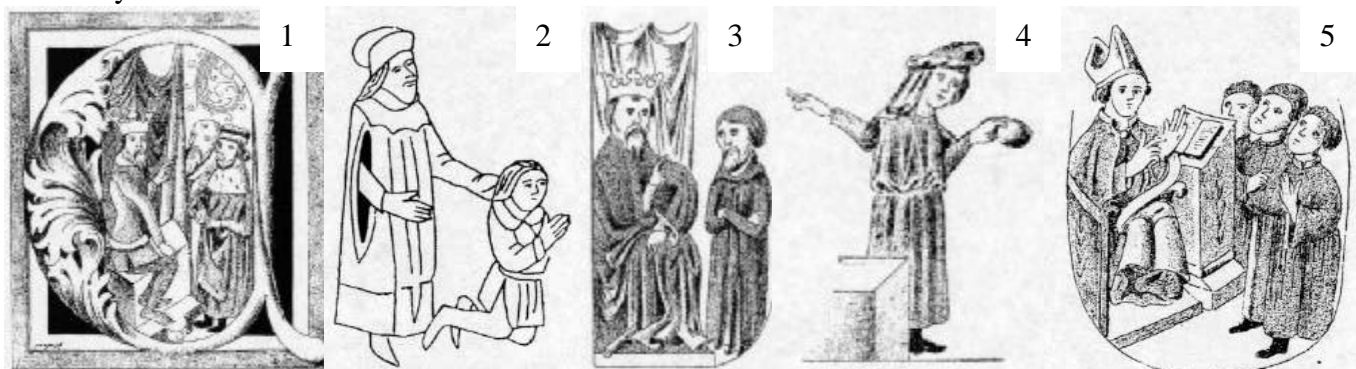
Univerzity krátce po svém založení ve 13. stol. získaly od Říma právo na vlastní oděvy. A jelikož univerzity byly zpočátku církevní organizací, tak i oděvy byly podobné církevním. Na pařížské univerzitě platila od začátku zásada (1215-1274): jak mistři, tak žáci mají mít vhodné, nikoliv uniformní odění. Mistři nosí plný, kruhový, černý plášť (talaris, tapart, reverenda) s rozparkem, aby mohli prostrčit ruce. Některé profesorské taláry byly zdobené zlatem nebo přímo ze zlatohlavu či podložené kožešinou. Bylo zakázáno mít špičaté, vzorované nebo prolamované boty nebo svrchní tuniku (ve významu surcotte). Mitra byla vyhrazena pro nošení v interiéru.

Roku 1252 angličtí studenti a od roku 1274 i studenti Sorbony (Francie) měli zakázáno nosit kuklu bez klobouku nebo nosit chaperony s knoflíky. Studenti Sorbony byli povinni mít uzavřené odění a museli se vyhnout kožešině nebo červené či zelené na oděvu. Jakékoliv módní výstřelky byly zakázány.

Ve středověku se takovýto oděv vlastně shoduje na všech univerzitách v křesťanských zemích. Bakaláři nosili široké, zcela uzavřené taláry bez rukávů, stejně jako všichni promovaní. Pokrývkou hlavy byla kukla s baretem, což zůstalo ve Španělsku a Portugalsku a nebo kukla (kápě) přeživší jen v Anglii.

Univerzitní oděvy se lehce změnily až v 16. stol.

Jak vypadal univerzitní šat v 15. století u nás, popisuje Z. Winter. Profesoři a řídicí členové univerzitních kolejí nosili široký talár a na něm kápi s "běliznami" nebo límec z hranostaje (později již z lehčích materiálů). Talár má rozstřížené rukávy, které volně visí na způsob pachů takže je Hus zve "sukni s křídly". Profesorský talár býval obvykle červený. Na hlavu patřil klobouk nebo baret (biret) lemovaný kožešinou.

Klobouk či biret mistrů a doktorů se barevně lišil podle fakulty. V litoměřickém kancionálu je Jan Hus vyobrazen ve velmi širokém červeném taláru vpředu rozstříženém jako šuba. Použité materiály byly dražší sukna.

Bakalářům bylo ještě v 16. století přikazováno nosit kukly (což bylo často porušováno). Bakaláři také nesměli nosit taláry podložené kožešinou, stejně jako na Sorboně. Žáci klášterních a kapitolních škol museli nosit klerikánský šat, dlouhou suknicí s límcem s rukávy i bez. K suknicí byla přišitá kuklice. S rozšířením humanismu se studenti hojně bránili a tak tyto oděvy při běžných příležitostech mizí (např. ve Vídni naposled r. 1513).

K univerzitě patřil také pedel, který býval v tapartu podobném rektorskému, ale z prostší látky a bez drahých kožešin. Obrázek českého pedela není znám, zato pařížský pedel byl oblečen dokonce v mi-parti.

V 16. století zůstávalo v platnosti nařízení (ještě r. 1602) o používání reverend. Reverendy se tvarově nezměnily, snad jen jsou nabíranější, což odpovídá dobové módě. Zdá se, že sahaly pod kolena a

dost připomínaly šubu. Také až do 18. století (do r. 1784) se nosí suknice čili kápě (velmi zavádějící výraz!). Winter jej vysvětluje následovně: suknice se zvaly kápě asi proto, že měly našitou kukličku nebo malou kápi vzadu. Na reverendách byl jen široký límec. Dalším kusem je plochý, široký baret (jindy čtyřrohý) a také střevíc (pantofle) s přezkou.

Je ovšem jasné, že ani žáci ani profesori nechodili v takovýchto oděvech stále a že též měli civilní oblečení. Ba dokonce, že řády byly často porušovány.

Učitelé sice nepatřili k univerzitě, ale i oni měli nařízeno chodit “pocitivě”. Oblíbili si tedy horckap – v jejich případě kratší šuba či reverenda. Ovšem jen starší kantoři, mladší chodili v módních šatech, pokud na ně měli peníze.

V 16. století byl zaveden i studentský stejnokroj na některých školách (vestis scholastica). Rozdílné školy odlišné, ale vždy je zakázáno nosit zbraně. Jezuité oblékali své studenty do talárů a klobouků čtyřrohých. Byl rozdíl mezi stejnokrojem šlechtických a prostých studentů. Šlechtici měli dva kabátky, spodní z kozlí kůže proužky pestře pošívány a svrchní modrý s rukávy, k tomu červené punčochy, boty, u krku límce (ale nikoliv okruží, to bylo zakázané) a na závěr modrý plášť.

Obrázky převzaty z Dějiny kroje v zemích českých, Z. Winter, 1893

1 univerzitní profesor krátce po založení školy, rukopis kapitulního archivu

2 oděv mistra, bible kutnohorská

3 bakalář, rukopis kapitulního archivu

4 student na začátku 15. stol. Zrcadlo spasení

5 žáci pražské kapitulní školy, rukopis kapitulního archivu

6 doktor, Marek Bydžovský z Florentina, 16. stol

7 z knihy Brněnského O umění arithmetickém

8 Profesor a měšťan, z ilustrací o slavném uvítání Ferdinanda I. r. 1558

9 vlevo doktor medicíny, vpravo apatykář, kancionál malostranský, 1572

10 kantoři, klatovský kancionál, 1560

Literatura:

[1] 20, 000 Years of Fashion, F. Boucher,

[2] Dějiny kroje v zemích českých, Z. Winter, 1893